

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Кафедра економічного аналізу та фінансів

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Завідувач кафедри ЕАФ
Дар'я БУКРЕЄВА

«05» грудня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПОВЕДІНКОВІ ФІНАНСИ»

Галузь знань	05 – соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	051 – економіка
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	051 – економіка
Статус	вибіркова
Загальний обсяг	4 кредити ЄКТС (120 годин)
Форма підсумкового контролю	Диференційований залік
Термін викладання	8-й семестр (15 чверть)
Мова викладання	українська
.....	

Викладач: д.е.н., проф. Єрмошкіна О.В.

Пролонговано: на на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__р.
(підпис, ПІБ, дата)

Дніпро
НТУ «ДП»
2022

Робоча програма навчальної вибіркової дисципліни «Поведінкові фінанси» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки, спеціальність 051 - економіка / Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. економічного аналізу і фінансів. – Д.: НТУ «ДП», 2022. 13 с.

Розробниця:

Єрмошкіна Олена Вячеславівна – професор кафедри ЕАФ, доктор економічних наук, професор кафедри економічного аналізу і фінансів;

Робоча програма регламентує:

- мету дисципліни;
- дисциплінарні результати навчання, сформовані на основі трансформації очікуваних результатів навчання освітньої програми;
- базові дисципліни;
- обсяг і розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять;
- програму дисципліни (тематичний план за видами навчальних занять);
- алгоритм оцінювання рівня досягнення дисциплінарних результатів навчання (шкали, засоби, процедури та критерії оцінювання);
- інструменти, обладнання та програмне забезпечення;
- рекомендовані джерела інформації.

Робоча програма призначена для реалізації компетентнісного підходу під час планування освітнього процесу, викладання дисципліни, підготовки студентів до контрольних заходів, контролю провадження освітньої діяльності, внутрішнього та зовнішнього контролю забезпечення якості вищої освіти, акредитації освітніх програм у межах спеціальності.

ЗМІСТ

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.....	4
3 БАЗОВІ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
4 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ	5
5 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ.....	5
6 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.....	6
6.1 Шкали.....	6
6.2 Засоби та процедури	7
7 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	11
8 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ.....	11

1 МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета дисципліни – формування та поглиблення компетенцій щодо управління власними психологічними аспектами професійної діяльності та розуміння психологічно обумовлених мотивів та емоцій інших людей задля найбільш ефективного та екологічного професійного та особистого розвитку.

2 ОЧІКУВАНІ ДИСЦИПЛІНАРНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Дисциплінарні результати навчання (ДРН)	
Шифр ДРН	Зміст
ДРН-01	Бути здатним ідентифікувати причини ірраціональної економічної поведінки людини, причини фінансових зловживань і недобросовісності в сучасному економічному середовищі
ДРН-02	Аналізувати та визначати емоційні фактори, які впливають на фінансову поведінку учасників ринку, інструменти якоріння та фреймінгу
ДРН-03	Бути здатним приймати фінансові рішення в умовах невизначеності та ризику та вміти визначати мотиви та наслідки фінансових рішень, прийнятих під впливом певних психологічних та соціальних патернів поведінки
ДРН-04	Бути здатним ідентифікувати психологічне підґрунтя формування власних рішень на основі шаблонного наслідування власних вчинків, соціальних та ринкових норм
ДРН-05	Бути здатним планувати емоції та залучати емоційний інтелект в процесі прийняття рішень, вміти використовувати «психологічну бухгалтерію» задля оптимізації особистих фінансів
ДРН-06	Бути здатним застосовувати та відстоювати основні права споживачів, визначати типи споживачів
ДРН-07	Досліджувати психологічні аспекти та стратегії зменшення впливу негативних поведінкових чинників на процес прийняття фінансових рішень на рівні особистих фінансів
ДРН-08	Досліджувати прояви ірраціональності і хаотичності фондового ринку
ДРН-09	Розвивати психологічні якості трейдера на фондовому ринку

3 БАЗОВІ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна викладається у восьмому семестрі відповідно до навчального плану та спрямована на поглиблення професійних навичок здобувачів освіти. Додаткових вимог до базових дисциплін не встановлюється.

4 ОБСЯГ І РОЗПОДІЛ ЗА ФОРМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Вид навчальних занять	Обсяг, години	Розподіл за формами навчання, години			
		денна		заочна	
		аудиторні заняття	самостійна робота	аудиторні заняття	самостійна робота
лекційні	80	30	50	6	74
практичні	40	15	25	4	36
лабораторні	-	-	-	-	-
семінари	-	-	-	-	-
РАЗОМ	120	45	75	10	110

5 ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	ЛЕКЦІЇ	80
ДРН-01	Тема 1. Ірраціональна економічна поведінка	10
ДРН-01	Тема 2. Виникнення та розвиток вчення про поведінкові фінанси та фінансову психологію	10
ДРН-02	Тема 3. Когнітивна помилка: як ми приймаємо фінансові рішення	10
ДРН-03	Тема 4. Теорія перспектив: вигоди, витрати та ризик втрати	10
ДРН-04	Тема 5. Системні помилки та ухвалення фінансових рішень	10
ДРН-04 ДРН-05 ДРН-06	Тема 6. Поведінкова теорія споживання: споживання, розкіш та мінімалізм	10
ДРН-06 ДРН-07	Тема 7. Поведінкові фінансові рішення домогосподарств: особисті фінанси та фінансова поведінка	10
ДРН-08 ДРН-09	Тема 8. Поведінкові фінанси і фінансовий ринок: психологія фінансових трейдерів та брокерів	10
	ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	40
ДРН-01	ПЗ 1. Причини ірраціональної економічної поведінки людини. Довіра. Справедливість. Наявність фінансових зловживань і недобросовісності в сучасному економічному середовищі. Грошова ілюзія. Мислення подіями, історією свого життя	6
ДРН-02	ПЗ 2. Емоційні фактори, які впливають на фінансову поведінку учасників ринку. Евристика репрезентативності. Евристика доступності. Якоріння. Фреймінг	6
ДРН-03	ПЗ 3. Процес прийняття фінансових рішень в умовах невизначеності та ризику	6
ДРН-04	ПЗ 4. Шаблонне наслідування власних вчинків. Соціальні та ринкові норми. Проблема планування емоцій. Ефект «fall in love with the stock». Помилка об'єднати необ'єднане. Ефект	6

Шифри ДРН	Види та тематика навчальних занять	Обсяг складових, години
	очікувань. Сила ціни. Фрейми і «психологічна бухгалтерія»	
ДРН-05 ДРН-06	ПЗ 5. Сутність консьюмеризму та основні права споживачів. Типи споживачів. Теорія інформаційних каскадів. Максимізація корисності в поведінці споживача. Поведінкові парадокси в теорії очікуваної корисності.	6
ДРН-06 ДРН-07	ПЗ 6. Інвестування вільних фінансових ресурсів домогосподарств в валюту і банківські депозити. Вкладення в недержавні пенсійні фонди та кредитні спілки. Ринок страхових послуг. Інвестування в нерухомість. Світові моделі та інвестиційна поведінка населення в різних країнах. Стратегії зменшення впливу негативних поведінкових чинників на процес прийняття фінансових рішень	6
ДРН-08 ДРН-09	ПЗ 7. Гіпотеза про «неефективність ринку». "Барометр Бебсона". Ірраціональність і хаотичність фондового ринку. Теорія шумової торгівлі. Діяльність «шумових трейдерів». Теорія ефективності операцій трейдера. Психологічні якості трейдера і успішність його професійної діяльності. Психологічні аспекти роботи трейдера на фондовому ринку	4
	РАЗОМ	120

6 ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Сертифікація досягнень студентів здійснюється за допомогою прозорих процедур, що ґрунтуються на об'єктивних критеріях відповідно до Положення університету «Про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти».

Досягнутий рівень компетентностей відносно очікуваних, що ідентифікований під час контрольних заходів, відображає реальний результат навчання студента за дисципліною.

6.1 Шкали

Оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП» здійснюється за рейтинговою (100-бальною) та інституційною шкалами. Остання необхідна (за офіційною відсутністю національної шкали) для конвертації (переведення) оцінок мобільних студентів.

Шкали оцінювання навчальних досягнень студентів НТУ «ДП»

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Кредити навчальної дисципліни зараховуються, якщо студент отримав підсумкову оцінку не менше 60-ти балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП».

6.2 Засоби та процедури

Зміст засобів діагностики спрямовано на контроль рівня сформованості знань, умінь, комунікації, автономності та відповідальності здобувача за вимогами НРК до 6-го кваліфікаційного рівня під час демонстрації регламентованих робочою програмою результатів навчання.

Здобувач на контрольних заходах має виконувати завдання, орієнтовані виключно на демонстрацію дисциплінарних результатів навчання (розділ 2).

Засоби діагностики, що надаються здобувачам на контрольних заходах у вигляді завдань для поточного та підсумкового контролю, формуються шляхом конкретизації вихідних даних та способу демонстрації дисциплінарних результатів навчання.

Засоби діагностики (контрольні завдання) для поточного та підсумкового контролю дисципліни затверджуються кафедрою.

Види засобів діагностики та процедур оцінювання для поточного та підсумкового контролю дисципліни подано нижче.

Засоби діагностики та процедури оцінювання

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ			ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ	
навчальне заняття	засоби діагностики	процедури	засоби діагностики	процедури
лекції	контрольні завдання за кожною темою	виконання завдання під час лекцій	комплексна контрольна робота (ККР)	визначення середньозваженого результату поточних контролів;
практичні	контрольні завдання за кожною темою та індивідуальні завдання	виконання поточних завдань під час практичних занять		виконання ККР під час екзамену за бажанням студента

Під час поточного контролю лекційні заняття оцінюються шляхом визначення якості виконання контрольних завдань (експрес-тестування). Практичні заняття оцінюються якістю виконання поточних практичних завдань, індивідуальних завдань та групового проекту.

Здобувачі вищої освіти отримують підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі результатів поточного контролю або складання екзамену.

За наявності рівня результатів поточних контролів з усіх видів навчальних занять не менше 60 балів, оцінювання виконується без участі здобувача шляхом визначення середньозваженого значення.

Незалежно від результатів поточного контролю кожен здобувач вищої освіти має право до кінця екзаменаційної сесії виконати комплексну контрольну роботу, яка містить завдання, що охоплюють ключові дисциплінарні результати навчання.

Поточна успішність складається: з успішності за тестування на лекційних заняттях (оцінюється 8 тем по 2 бали, максимально здобувач може отримати 16 балів), оцінок за участь у практичних заняттях (7 практичних занять по 3 бали, максимально здобувач може отримати 21 балів), оцінок за виконання індивідуальних завдань (3 завдання по 21 балу, максимально здобувач може отримати 63 бали).

Загальні критерії досягнення результатів навчання для 6-го кваліфікаційного рівня за НРК

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
Знання		
♦ концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	Відповідь відмінна – правильна, обґрунтована, осмислена. Характеризує наявність: - концептуальних знань; - високого ступеню володіння станом питання; - критичного осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності	95-100
	Відповідь містить негрубі помилки або описки	90-94
	Відповідь правильна, але має певні неточності	85-89
	Відповідь правильна, але має певні неточності й недостатньо обґрунтована	80-84
	Відповідь правильна, але має певні неточності, недостатньо обґрунтована та осмислена	74-79
	Відповідь фрагментарна	70-73
	Відповідь демонструє нечіткі уявлення студента про об'єкт вивчення	65-69
	Рівень знань мінімально задовільний	60-64
	Рівень знань незадовільний	<60
Уміння/навички		
♦ поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері	Відповідь характеризує уміння: - виявляти проблеми; - формулювати гіпотези; - розв'язувати проблеми; - обирати адекватні методи та інструментальні засоби; - збирати та логічно й зрозуміло інтерпретувати інформацію; - використовувати інноваційні підходи до розв'язання завдання	95-100
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності з негрубими помилками	90-94
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати	85-89

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
професійної діяльності або навчання	знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації однієї вимоги	
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації двох вимог	80-84
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації трьох вимог	74-79
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності, але має певні неточності при реалізації чотирьох вимог	70-73
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання в практичній діяльності при виконанні завдань за зразком	65-69
	Відповідь характеризує уміння/навички застосовувати знання при виконанні завдань за зразком, але з неточностями	60-64
	рівень умінь/навичок незадовільний	<60
Комунікація		
<ul style="list-style-type: none"> ♦ донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації; ♦ збір, інтерпретація та застосування даних; ♦ спілкування з професійних питань, у тому числі іноземною мовою, усно та письмово 	<p>Вільне володіння проблематикою галузі. Зрозумілість відповіді (доповіді). Мова:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правильна; - чиста; - ясна; - точна; - логічна; - виразна; - лаконічна. <p>Комунікаційна стратегія:</p> <ul style="list-style-type: none"> - послідовний і несуперечливий розвиток думки; - наявність логічних власних суджень; - доречна аргументації та її відповідність відстоюваним положенням; - правильна структура відповіді (доповіді); - правильність відповідей на запитання; - доречна техніка відповідей на запитання; - здатність робити висновки та формулювати пропозиції 	95-100
	<p>Достатнє володіння проблематикою галузі з незначними хибами. Достатня зрозумілість відповіді (доповіді) з незначними хибами. Доречна комунікаційна стратегія з незначними хибами</p>	90-94
	<p>Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна</p>	85-89

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
	комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано три вимоги)	
	Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано чотири вимоги)	80-84
	Добре володіння проблематикою галузі. Добра зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано п'ять вимог)	74-79
	Задовільне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та доречна комунікаційна стратегія (сумарно не реалізовано сім вимог)	70-73
	Часткове володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано дев'ять вимог)	65-69
	Фрагментарне володіння проблематикою галузі. Задовільна зрозумілість відповіді (доповіді) та комунікаційна стратегія з хибами (сумарно не реалізовано 10 вимог)	60-64
	Рівень комунікації незадовільний	<60
<i>Відповідальність і автономія</i>		
<ul style="list-style-type: none"> ◆ управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; ◆ спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; ◆ формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; ◆ організація та керівництво професійним 	<p>Відмінне володіння компетенціями менеджменту особистості, орієнтованих на:</p> <p>1) управління комплексними проектами, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дослідницький характер навчальної діяльності, позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію; - здатність до роботи в команді; - контроль власних дій; <p>2) відповідальність за прийняття рішень в непередбачуваних умовах, що включає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування власних рішень положеннями нормативної бази галузевого та державного рівнів; - самостійність під час виконання поставлених завдань; - ініціативу в обговоренні проблем; - відповідальність за взаємовідносини; <p>3) відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, що передбачає:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використання професійно-орієнтованих навичок; - використання доказів із самостійною і правильною 	95-100

Опис кваліфікаційного рівня	Вимоги до знань, умінь/навичок, комунікації, відповідальності і автономії	Показник оцінки
розвитком осіб та груп; ♦ здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії	аргументацією; - володіння всіма видами навчальної діяльності; 4) здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності, що передбачає: - ступінь володіння фундаментальними знаннями; - самостійність оцінних суджень; - високий рівень сформованості загальнонавчальних умінь і навичок; - самостійний пошук та аналіз джерел інформації	
	Упевнене володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано дві вимоги)	90-94
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано три вимоги)	85-89
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано чотири вимоги)	80-84
	Добре володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано шість вимог)	74-79
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано сім вимог)	70-73
	Задовільне володіння компетенціями менеджменту особистості (не реалізовано вісім вимог)	65-69
	Рівень відповідальності і автономії фрагментарний	60-64
	Рівень відповідальності і автономії незадовільний	<60

7 ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На навчальних заняттях здобувачі повинні мати: активований акаунт університетської пошти (student.i.p@nmu.one) на Microsoft Office 365, застосунки Microsoft Office: Teams, Moodle, Zoom. інстальований на ПК та /або мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point). Мультимедійне обладнання: проектор, ноутбук. Підключена аудиторія до Wi-Fi

8 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Behavioral finance : investors, corporations, and markets / Н. Kent Baker and John R. Nofsinger, editors // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://oedf.eu/wp-content/uploads/2019/11/KENT-BAKER-H.-NOFSINGER-J.R.-sous-la-direction-de-Behavioral-Finance-Investors-Corporations-and-Markets-Wiley-2010..pdf>
2. MEIR STATMAN BEHAVIORAL FINANCE The Second Generation CFA INSTITUTE RESEARCH FOUNDATION / MONOGRAPH // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/book/rf-publication/2019/behavioral-finance-the-second-generation.ashx>

3. Lucy Ackert Behavioral Finance: Psychology, Decision-Making, and Markets // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.pdfdrive.com/behavioral-finance-psychology-decision-making-and-markets-e44487962.html>
4. IMF Working Paper Monetary and Capital Markets Department A Behavioral Approach to Financial Supervision, Regulation, and Central Banking1 Prepared by Ashraf Khan Authorized for distribution by Jihad Alwazir August 2018 // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/08/02/A-Behavioral-Approach-to-Financial-Supervision-Regulation-and-Central-Banking-46146>
5. Єрмошкіна О.В. Інноваційно-інвестиційна ініціатива у контексті біхейвіористської теорії / О.В. Єрмошкіна, С.В. Яцентюк // Економічний простір, 2019.–№ 142.–С. 5-14
6. Єрмошкіна О.В. Інноваційно-підприємницька діяльність економічних суб'єктів: поведінково-інституційні аспекти активізації / О.В. Єрмошкіна, О.І. Горяча // Економічний вісник Національного гірничого університету, 2018. - №4 (64). – С. 51-59
7. Institutional development and propensity for innovations: trends and prospects for Ukraine / O.V. Yermoshkina, L.G. Solyanyk// Scientific Bulletin of National Mining University. – 2018. – №2. – pp. 155-162

Навчальне видання

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Поведінкові фінанси»
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Розробниця:
Олена Вячеславівна Єрмошкіна

В редакції авторки

Підготовлено до виходу в світ
у Національному технічному університеті
«Дніпровська політехніка».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 1842
49005, м. Дніпро, просп. Д. Яворницького, 19